

اختلال‌های شخصیتی

افراد مبتلا به این اختلال در ظاهر جذاب، صمیمی و معاشرتی هستند اما معمولاً دیگران، آنان را ریاکار و سطحی می‌انگارند. به نظر می‌رسد که آنان با نمایش دادن برای تماشاچیان ناشناس، به دنبال تحسین خود هستند. زمانی که روابط برقرار می‌کنند، پرتوقع و بی‌ملاحظه، خودمحور و در خود فرو رفته می‌شوند. بین اختلال شخصیت نمایشی و سایر اختلالات، هم‌پوشی قابل ملاحظه‌ای وجود دارد.

اختلال شخصیت نمایشی (هیستریک)

علائم:

- در موقعیت‌هایی که مرکز توجه نیست، ناراحت است.
- تعامل با دیگران، اغلب با رفتار نامناسب تحریک‌کننده (اغواکننده‌ی جنسی) مشخص می‌شود.
- بیان هیجان‌ها، سطحی و به سرعت متغیر است.
- به‌طور پیوسته از ظاهر جسمانی خود برای جلب توجه دیگران استفاده می‌کند.
- سبک گفتاری فرد به شدت تأثیرگذار و فاقد جزئیات است.
- خودنمایی، تظاهر و اغراق در بیان هیجانی را نشان می‌دهد.
- تلقین‌پذیر است؛ یعنی به‌سادگی تحت تأثیر دیگران یا شرایط قرار می‌گیرد.
- روابط را صمیمانه‌تر از آنچه واقعاً هست، تلقی می‌کند.

ویژگی‌های تشخیصی

ویژگی اصلی اختلالات شخصیت نمایشی، رفتار توجه‌طلبانه و هیجان‌پذیری مفرط و فراگیر است. این الگو در اوایل بزرگسالی آغاز و در زمینه‌های گوناگون ظاهر می‌شود.

افراد مبتلا به اختلال شخصیت نمایشی، هرگاه مرکز توجه دیگران نباشند، احساس ناراحتی یا عدم قدردانی می‌کنند. آنان اغلب با شور و نشاط زیاد و چشمگیر، مایلند توجه دیگران را به خود جلب کنند و ممکن است با اشتیاق، گشاده‌رویی ظاهری، آشنایان جدیدی را شیفته‌ی خود سازند. آنان در مهمانی‌ها به هر قیمتی که شده، نقش (گل سرسید مجلس) را بازی می‌کنند. هرگاه مورد توجه قرار نگیرند، ممکن است برای جلب توجه دیگران، کار برجسته‌ای انجام دهند.

چهره‌ی ظاهری و رفتار افراد مبتلا به این اختلال، اغلب به‌طور نامناسبی تحریک‌آمیز (اغواکننده) است. این رفتار نه تنها معطوف افرادی است که او به آنان علاقه‌ی عاشقانه دارد، بلکه در طیف گسترده‌ای از روابط اجتماعی، شغلی و حرفه‌ای نیز به‌گونه‌ای رخ می‌دهد که فراسوی

رفتار مناسب برای بافت اجتماعی ست. بیان هیجانی آنان ممکن است سطحی باشد و به سرعت تغییر کند. سبک گفتاری این افراد، به شدت تأثیرگذار و فاقد جزئیات است. عقاید تند یا افراطی با فراست شگرفی بیان می‌شوند اما دلایل زیربنایی، معمولاً مبهم و گنگ هستند.

ویژگی‌ها و اختلال‌های همراه

افراد مبتلا به اختلال شخصیت نمایشی، ممکن است برای رسیدن به صمیمیت هیجانی، در روابط عاشقانه‌ی خود مشکل داشته باشند. آنان اغلب در روابط خود با دیگران، بدون این که آگاه باشند، نقش بازی می‌کنند. افراد مبتلا به این اختلال، اغلب با دوستان هم‌جنس خود روابط مختلفی دارند، زیرا روش بین‌فردی آنان از نظر جنسی، برانگیزاننده بوده و ممکن است برای روابط دوستانه‌ی آنان تهدیدکننده به نظر برسد. همچنین ممکن است به واسطه‌ی خواسته‌های مربوط به توجه مداوم، موجب بی‌زاری دوستان خود شوند. هرگاه مرکز توجه نباشند، بیش‌تر افسرده و پریشان می‌شوند. آنان ممکن است خواهان تازگی، تحریک و هیجان باشند و از انجام کارهای معمولی خود، کسل شوند. این افراد، اغلب در موقعیت‌هایی که موجب به تأخیرآوردن پاداش می‌شود، احساس ناکامی کرده و یا قادر به تحمل آن‌ها نیستند و اغلب اعمال‌شان معطوف به کسب رضایتمندی فوری است.

خطر واقعی خودکشی این افراد مشخص نیست اما تجربه‌های بالینی نشان می‌دهد که افراد مبتلا به این اختلال برای جلب توجه، در معرض خطر زیاد ژست‌های تهدیدهای خودکشی هستند. اختلال شخصیت نمایشی به میزان بیش‌تری با اختلال جسمانی، اختلال تبدیلی و اختلال افسردگی عمده همراه است. معمولاً اختلال شخصیت مرزی، خودشیفته، ضداجتماعی و وابسته، همراه با این اختلال ظاهر می‌شوند.

تشخیص افتراقی

ممکن است سایر اختلال‌های شخصیت با اختلال شخصیت نمایشی اشتباه گرفته شوند، چون ویژگی‌های مشترک معینی دارند، بنابراین تمایز میان این اختلال‌ها، براساس تفاوت‌های موجود در ویژگی‌های بارز آن‌ها مهم است.

افراد مبتلا به اختلال شخصیت ضداجتماعی و اختلال شخصیت نمایشی، در گرایش به تکانشگری، سطحی‌بودن، هیجان‌طلبی، بی‌پروایی، اغواگری و فریبکاری، شبیه هم هستند اما اشخاص مبتلا به اختلال شخصیت نمایشی، بیش‌تر در هیجان‌های خود اغراق می‌کنند و درگیر رفتارهای ضداجتماعی نمی‌شوند. افراد مبتلا به اختلال شخصیت نمایشی در کسب محبت، مهارت دارند، در حالی که اشخاص مبتلا به اختلال شخصیت ضداجتماعی در کسب منفعت، قدرت یا سایر رضایتمندی‌های

مادی، ماهر هستند. اگرچه افراد مبتلا به اختلال شخصیت خودشیفته نیز به توجه دیگران نیاز دارند اما معمولاً برای برتری خود، خواهان تمجید دیگران هستند، در حالی که افراد مبتلا به اختلال شخصیت نمایشی، مایلند لطیف یا وابسته به نظر بیایند؛ به‌شرطی که این امر وسیله‌ای برای جلب توجه باشد. افراد مبتلا به اختلال شخصیت خودشیفته، ممکن است در صمیمیت روابط خود با دیگران اغراق کنند اما بیش‌تر مایل به تأکید بر وضعیت (یک شخص بسیار مهم) یا ثروت دوستان خود هستند. در اختلال شخصیت وابسته، شخص برای دریافت تمجید و راهنمایی، به شدت به دیگران وابسته است اما فاقد ویژگی‌های نمایشی، اغراق‌گونه و هیجانی اختلال شخصیت نمایشی است.

اختلال شخصیت نمایشی را باید از تغییر شخصیت ناشی از یک بیماری جسمانی که در آن، این صفات به‌واسطه‌ی اثرات مستقیم یک بیماری جسمانی روی دستگاه عصبی- مرکزی پدیدار می‌شوند، تفکیک کرد. همچنین باید اختلال شخصیت نمایشی را از نشانه‌هایی که ممکن است در ارتباط با مصرف مرمزین مواد به وجود آیند (برای نمونه، اختلال مرتبط با کوکائین که در جای دیگر مشخص نشده است) متمایز کرد.

بسیاری از افراد، ممکن است صفات شخصیت نمایشی را نشان دهند. تنها هنگامی که این صفات انعطاف‌ناپذیر، ناسازگارانه و پایدار باشند و آسیب کارکردی یا پریشانی ذهنی قابل ملاحظه‌ای را موجب شوند، اختلال شخصیت نمایشی تلقی می‌شوند.

درمان اختلال شخصیت نمایشی

■ روان‌درمانی:

این بیماران اغلب از احساسات واقعی خود بی‌خبرند؛ بنابراین کمک به آنان در جهت بینش احساسات درونی‌شان، یکی از فرآیندهای مهم درمان است. احتمال تعجب، انکار یا خشم در مقابل این بینش داده شده، وجود دارد.

■ دارودرمانی:

داروهایی مانند ضداضطراب‌ها، ضدافسردگی‌ها و ضدجنون‌ها همراه با روان‌درمانی می‌تواند مفید باشد.

منبع: DSM-IV-TR

مریم یوسفی

کارشناس روان‌شناسی عمومی

(زیر نظر استاد سعید عبدالملکی)